

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. CII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

EPIST. CII.

ALIQUID de immortalitate anime. tum quæstiuicula, An claritas post mortem ad nos faciat? Disputat tenuiter primò & scholasticè: tum in extremo adsurgit, & ad Deum ac cælestia animum ducit. Corpus hoc, sarcinam aut velamentum esse: sperni debere & exui, cum Deus & dies ille vocant.

QVOMODO molestus est iucundum somnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamsi falsam, effectum tamen veræ habentem: sic epistola tua mihi fecit iniuriam. reuocauit enim me ¹ cogitationi aptæ traditum, & iturum, si licuisset, vterius. Iuuabat de æternitate animarum quærere, imò mehercule credere. credebam enim facillè opinionibus magnorum virorum, rem gratissimam ² promittentium B magis, quàm probantium. Dabam me spei tantæ. iam eram fastidio mihi, iam reliquias ætatis infractæ contemnebam, in immensum illud tempus, & in possessionem omnis æui transurus: cum subito experrectus sum, epistolâ tuâ acceptâ, & tam bellum somnium perdididi. quod repetam, si te dimiserò, & redimam. Negas me ³ epistolâ primâ totam quæstionem explicuisse, in quâ probare conabar id quod nostris placet, claritatem quæ post mortem contingit, bonum esse. Id enim me non soluisse, quod opponitur nobis: Nullum, inquiunt, bonum ex distantibus: hoc autem ex distantibus constat. Quod interrogas, mi Lucili, eiusdem quæstionis est, loci alterius: & idè non hoc tantum, sed alia quoque eodè pertinentia, distuleram. Quædam enim, vt scis, moralibus ⁴ rationalia immixta sunt. Itaque illam partem rectâ ad mores pertinentem tractaui, Numquid stultum sit ac superuacuum, vltra extremum diem curas transmittere. An cadant bona nostra nobiscum, nihilque sit eius qui nullus est. ⁵ An ex eo quod cum erit, sensuri non simus ⁶ antequam aliquis fructus percipi aut peti possit. Hæc autem omnia ad mores spectant: itaque suo loco posita sunt. At quæ a dialecticis contra hanc opinionem dicuntur, segreganda fuerunt: & idè seposita sunt. Nunc quia omnia exigis, C omnia quæ dicunt persequar, deinde singulis occurram. At nisi aliquid prædixero, intelligi non poterunt quæ refellentur. Quid est, quod prædicere velim? ⁷ Quædam continua esse corpora, vt hominem: quædam composita, vt nauem, domum, omnia denique quorum diuersæ partes iuncturâ in vnum sunt coactæ: quædam ex distantibus, quorum adhuc membra separata sunt, tamquam exercitus, populus, senatus. Illi enim, per quos ista corpora efficiuntur, iure aut officio coherent, naturâ diducti & singuli sunt. Quid est, quod etiam nunc prædicere velim? Nullum bonum putamus esse, quod ex distantibus constat. ⁸ vno enim spiritu vnum bonum contineri ac regi debet, vnum esse

EPIST. CII. I. COGITATIONI APTE.] *Fortassis, altæ.*

2. PROMITTENTIUM MAGIS, QUAM.] *Vides notare super immortalitate anime, & velle magis, quàm credere. Ego de eâ re in Physiol. III. Dissert. XI.*

3. EPISTOLA PRIMA.] *Ea non exstat, aut nihil tale præiuit. Itaque meo libro assentiar legenti, primam: & statim, conabaris.*

4. RATIONALIA IMMIXTA.] *Logica.*

5. AN EX EO QVOD CVM ERIT.] *Representaui veterem lectionem, ab aliis variè interpolatam. Legam, quod tum erit: post mortem scilicet. & est quæstio, An quæ hîc de nobis dicuntur, & quæ sama erit, eius sensus ad nos eò peruenitur sit?*

6. ANTEQVAM ALIQUIS.] *Hæc intricata. le-*

gam: aut ecquando aliquid fructus. An statim videlicet, an cum purgati erimus & sublimati?

7. QUÆDAM CONTINVA ESSE.] *Ipsa hæc discussio in Plutarchi Præceptis conuivialibus: τῶν σοφῶν φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐν διαίτησιν λέγουσιν εἶναι, κατὰ μέρος ὅλον, καὶ συνεπὶ ὅν· τὰ δὲ ἐν συναπτοῦ μύθῳ, ὡς οὐκ ἔστιν, καὶ γὰρ τὰ δὲ ἐν κοινῇ καὶ συμφορῇ, κατὰ μέρος ἐστὶ τῶν ἁπλοῦν: Philosophi aiunt Corporum alia ex distantibus constare, vt Classem, & Exercitum: alia ex compositis, vt Domum & Nauem: alia denique vnita & continua esse, vt quodque Animantium. Eadem in Pomponio 1°. Q. xxx. De vsurpationibus. Adde Senecam, Quæst. Natur. 11. cap. 11. etsi tertium ibi genus ex Distantibus omittit.*

8. VNO ENIM SPIRITU.] *Quæ sunt Continua corpora. eaq. hisipsis verbis Pomponius definiat: quæ continentur vno spiritu.*

9. VNVS

A esse vnius boni principale. Hoc si quando desideraueris, ¹⁰ per se probatur: in-
terim ponendum fuit, ¹¹ quo nostra tela nitatur. Dicitis, inquit, nullum bonum ex
distantibus esse: Claritas autem ista, bonorum virorum ¹² secunda opinio est. Nam
quomodo fama non est vnius sermo, nec infamia vnius mala existimatio: sic nec cla-
ritas, vni bono placuisse. Consentire in hoc plures insignes & praestantes viri debent, vt
claritas sit. Hæc autem ex iudiciis plurium efficitur, id est, distantium: ergo non est bo-
num. Claritas, inquit, laus est à bonis bono reddita: laus oratio: oratio vox est, aliquid
significans: vox autem, licet virorum sit bonorum, bonum non est. Neque enim quid-
quid vir bonus facit, bonum est. nam & plaudit, & sibilat: sed nec plausum quisquam,
nec sibilum, licet omnia eius admiraretur & laudet, bonum dicit, non magis quam
sternutamentum aut tussim. Ergo claritas bonum non est. Ad summam, dicite nobis,
vtrum laudantis, an laudati bonum sit? Si laudantis bonum esse dicitis, tam ridiculam
rem facitis, quam si affirmetis meum esse, quod alius bene valeat. Sed laudare dignos,
B honesta actio est: ita laudantis bonum est, cuius actio est, non nostrum qui laudamur:
atqui hoc quærebat. Respondebo nunc singulis cursum. Primum, an sit aliquid ex
distantibus bonum, etiam nunc quæritur, & pars vtraque sententias habet. Deinde, cla-
ritas desiderat multa suffragia: potest & ¹³ vnius boni viri iudicio esse contenta. Nam
omnes bonos bonus vnus iudicat. Quid ergo, inquit, & fama erit vnius hominis existi-
matio, & infamia vnius malignus sermo? ¹⁴ Gloriam quoque, inquit, latius fusam in-
telligo: consensus enim multorum exigit. Diuersa horum conditio est, & illius. Qua-
re? quia si de me bene vir bonus sentit, eodem loco sum, quo, si omnes boni idem sen-
tiant. omnes enim si me cognouerint, idem sentient. Par illis idemque iudicium est:
¹⁵ æquè vero insistitur ab his, qui dissidere non possunt. Ita pro eo est, ac si omnes idem
sentiant: quia aliud sentire non possunt. Ad gloriam & famam, non est satis vnius opi-
nio. Illuc idem potest vnius sententia, quod omnium: quia omnium ¹⁶ si perrogetur,
vna erit: hinc diuersa dissimilium iudicia sunt, dissimiles affectus. Dubia omnia inue-
nias, leuia, suspecta. Putas tu posse sententiam vnã omnium esse? ¹⁷ non est vnius
vna. Illis placet verum: veritatis vna vis, vna facies est: apud hos falsa sunt, quibus af-
sentiantur. Numquam autem falsis constantia est: variantur & dissident. Sed laus, in-
quit, nihil aliud quam vox est: vox autem bonum non est. Cum dicunt claritatem lau-
dem esse bonorum, à bonis redditam: iam non ad vocem referunt, sed ad sententiam.
Licet enim vir bonus taceat, sed aliquem iudicet dignum laude, laudatus est. Præterea,
aliud est laus, aliud laudatio. Hæc & vocem exigit. Itaque nemo dicit laudem fune-
brem, sed laudationem, cuius officium oratione constat. Cum dicimus aliquem laude
dignum, non verba illi benigna hominum, sed iudicia promittimus. Ergo laus etiam
taciti est bene sentientis, ac bonum virum apud se laudantis. Deinde, vt dixi, ad ani-
mum

9. VNIVS BONI PRINCIPALE.] τὸ ἡ-
γεμονικόν.

D 10. PER SE PROBATVR.] Vellem, pro-
babitur.

11. QVO NOSTRA TELA NITATVR.] Est ab
Era/mi coniecturâ, qui vult ad telam alludi, cui te-
xendæ stamen substerni solet; sic reliquæ argumens-
tationi hanc fulturam. Ingeniosè ille, antea erat; quia
in nostra tela mittuntur, sicut & scripti ferè libri.
Ego putarem: quia inde nostra tela mittuntur. ab
hoc principio pugnamus, & aduersarios sternimus.

12. SECUNDA OPINIO.] Amica & fauens.

13. VNIVS BONI VIRI.] Neque enim alij boni
ab illo dissentient. Ita Sidonius in Carm. XXI IIII.
Hic si te probat, omnibus placebis.

14. GLORIAM QVOQVE, INQVIT.] Glo-
riam igitur Stoici non tribuunt Sapientis, sed Clari-

tatem. Tale Philo Iudæus, super verbis Euigilaui
Noë: Οὐδὲ σοφὸς ἐκ ἐνδοξοῦ, ἀλλ' εὐκλεῆς, τὸν μὲν
κολακίᾳ νοθήμιον, ἀλλὰ βεβαίημιον ἀληθείᾳ καρ-
ποῦμιον ἐπαίον: Sapiens non gloriosus, sed cla-
ri nominis, fruiturque laude non adulteratâ per
blanditias, sed stabilitâ per veritatem.

15. ÆQVE VERO INSISTITVR.] Sic Deside-
rius. sententia est: æquè viam illam veri omnes boni
premunt, & insistant. Sed libri aliquid remotioris
verbi fuisse arguunt, dum scribunt, vero inficitur,
vel, inspicitur; quidam, prospicitur; meus, æquè
enim inficitur. Oedipum ego spectro.

16. SI PERROGETVR.] Vox curia: cum Consul
omnium sententias ordine exquirat.

17. NON EST VNIVS VNA.] Nam variant, &
nemo (sapiente excepto) sibi constat.

18. TRA-

num refertur laus, non ad verba; quæ conceptam laudem egerunt, & in notitiam plurimum emittunt. Laudat, qui laudandum esse iudicat. Cùm ¹⁸ Tragicus ille apud nos ait, *Magnificum esse laudari à laudato viro*: laude digno, ait. Et cùm æquè antiquus poëta ait, *Laus alit artes*: non laudationem dicit, quæ corrumpit artes. nihil enim æquè & eloquentiam, & omne aliud studium auribus deditum vitiauit, quàm popularis assentio. Fama utique vocem desiderat, claritas non. potest enim citra vocem contingere, contenta iudicio: plena est, non tantùm inter tacentes, sed etiam inter reclamantes. Quid interfit inter claritatem & gloriam, dicam. Gloria multorum iudiciis constat, claritas bonorum. Cuius, inquit, bonum est claritas, id est, laus bono à bonis reddita, utrùm laudati an laudantis? Vtriusque: meum qui laudor, quia natura me amantem omnium genuit, & benefecisse gaudeo, & gratos me inuenisse virtutum interpretes lætor. Hoc plurimum bonum est, quòd grati sunt, sed & meum. Ita enim animo compositus sum, vt aliorum bonum, meum iudicem: utique eorum, quibus ipse sum boni causa. Est illud laudantium bonum: virtute enim geritur: omnis autem virtutis actio bonum est. Hoc contingere illis non potuisset, nisi ego talis essem. Itaque vtriusque bonum est, meritò laudari: tam mehercule, quàm benè iudicasse, iudicantis bonum est, & eius, secundùm quem iudicatum est. Numquid dubitas, quin iustitia & habentis bonum sit, & eius cui debitum soluit? Merentem laudare, iustitia est: igitur vtriusque bonum est. Cauillatoribus istis abundè responderimus. Sed non debuit hoc nobis esse propositum, arguta disserere, & philosophiam in has angustias ex suâ maiestate detrahere. Quanto fatius est, ire apertâ viâ & rectâ, quàm sibi ipsi flexus disponere, quos cum magnâ molestiâ debeas relegere? neque enim quidquâ aliud istæ disputationes sunt, quàm inter se peritè captantium lus. Dic potius, quàm naturale sit, in immensum mentem suam extendere. Magna & generosa res est humanus animus: nullos sibi poni nisi communes & cum Deo terminos patitur. Primùm, humilem non accipit patriam: Ephesum aut Alexandriam, aut si quod est etiamnum frequentius incolis, latius tectis solum. Illi patria est, quodcumque suprema & vniuersa circuitu suo cingit. Hoc omne conuexum, intra quod iacent maria cum terris, intra quod aër humanis diuina ¹⁹ secernens etiam coniungit, intra quod ²⁰ disposita tot numina in actus suos excubant. Deinde, arctam ætatem sibi dari non sinit. Omnes, inquit, anni mei sunt. nullum sæculum magnis ingeniis clusum est, nullum non cogitationi peruium tempus. Cùm venerit dies ille qui mixtum hoc diuini humanique secernat, corpus hoc, vbi inueni, relinquam: ipse me diis reddam. nec nunc sine illis sum, sed graui terreneque detineor. Per has mortalis aui moras, illi meliori vitæ longiorique proluditur. Quemadmodum nouem mensibus nos tenet maternus vterus, & præparat non sibi, sed illi loco in quem videmur emitti, iam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, quod ab infantiâ patet in senectutem, in alium ²¹ naturæ sumimur partum. Alia origo nos exspectat, alius rerum status. Nondum cælum, nisi ex interuallo, pati possumus. Proinde intrepidus ²² horam illam decretoriam prospice: non est animo suprema, sed corpori. Quidquid circa te iacet rerum, tamquam hospitalis loci farcinas spectata: transeundum est: ²³ Excudit redeuntem natura,

18. TRAGICVS ILLE APVD NOS.] Puto intelligi *Nauig. versum*, qui alibi apud Ciceronem: *Lætus sum laudari me* (inquit Hector apud Næuiū) abste, pater, laudato viro.

19. SECERNENS ETIAM CONIUNGIT.] Nam super Aërem, Cælum statim excipit, vbi Dy, id est, æterni ignes. Idemque coniungit, quia terram cum celo mediis interiectus necit.

20. DISPOSITA TOT NUMINA.] Partim cælo, partim aëre, terrâ, mari: quæ plena scilicet omnia Geniorum.

21. NATURÆ SVMIMVR PARTVM.] Scripti

plures, naturæ sumus, aut, simus: at Pincianus optimè, maturescimus.

22. HORAM ILLAM DECRETORIAM.] Quasi dicas *veraxim* & Iudicialem. Nam decernit iudex, cùm sententiam profert, & in alterutrum statuit. Hinc Arma decretoria, quæ Lusoriis noster opponit, epist. C X V I I. quibus de victoriâ aut vitâ cernitur. Item Decretorius stilus, 1. De Clement. cap. XIV. quo pater filium damnat, & exheredem facit. Neque aliter Plinius, Caniculæ fidus vuis decretorium dixit: item, Diem quo Aquila oritur, florentibus oleis decretorium.

23. EXCVTIT REDEVNTEM.] Nihil, præter te, in te aut circa te relinquit.

A natura, sicut intrantem. Non licet plus efferre, quàm intuleris: imò etiam ex eo, quòd in vitam attulisti, pars magna ponenda est. Detrahetur tibi hæc circumiecta, nouissimum velamentum tui, cutis: detrahetur caro & suffusus sanguis, discurrensque per totum: detrahetur ossa neruique, firmamenta fluidorum ac labentium. Dies iste, quem tamquam extremum reformidas, ²⁴ æterni natalis est. Depone onus. quid cunctaris; tamquam non prius quoque, relicto, in quo latebas, corpore, exieris? Hæres & reluctaris: tum quoque magno nisu matris expulsus es. Gemis, ploras: & hoc ipsum flere, nascens est. Sed tunc debebat ignosci. rudis & imperitus omnium veneras: ex maternorum viscerum calido mollique fomento emissum, afflauit aura liberior. Deinde, offendit duræ manus tactus: tenerque adhuc, & nullius rei gnarus obstupuisti inter ignota. Nunc tibi non est nouum separari ab eo, cuius antè pars fueris: æquo animo membram superuacua dimitte, & istud corpus inhabitatum diu, pone. Scindetur, obructur, abolebitur. Quid contristaris? ita solet fieri. Pereunt semper velamenta nascentium.

B Quid ista sic diligis, quasi tua? istis opertus es. Veniet qui te reuellet dies, & ex contubernio foedi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes, subuola: utique etiam necessariis, quæ cohærebunt, alienus. Iam hinc, ²⁵ altius aliquid sublimiusque meditare. ²⁶ Aliquando naturæ tibi arcana reagentur, discutietur ista caligo, & lux vndique clara percutiet. Imaginare tecum, quantus ille sit fulgor, tot sideribus inter se lumen miscentibus. Nulla serenum umbra turbabit: æqualiter splendet omne cæli latus: dies & nox, æris infimi vices sunt. Tunc in tenebris vixisse dicēs, cum totam lucem totus adspexeris: quam nunc, per angustissimas oculorum vias, obscure intueris, & tamen admiraris tam procul. Quid tibi videbitur diuina lux, cum illam suo loco videris? Hæc cogitatio nihil sordidum animo subsidere sinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnium rerum esse testes ait. illis nos approbati, illis in futurum parari iubet, & æternitatem proponere: quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tubâ, nullis ad timorem minis agitur. Quid ni non timeat, qui mori sperat? ²⁷ si

C is quoque, qui tamdiu animum iudicat manere, quamdiu retinetur corporis vinculo; exsolutum, statim spargi, id agit, ut etiam post mortem utilis esse possit. Quamuis enim ipse ereptus sit oculis, tamen

Multi viri virtus animo, multusque recursat

Gentis honos.

Cogita, quantum nobis exempla bona profint: scies magnorum virorum, non minùs præsentia, esse vtilem memoriam.

24. ÆTERNI NATALIS EST.] *Facit ad immortalitatem animæ, suo quodam sensu Stoicis creditam: & ambignè creditam. Vide Physiol. III. Diss. XI.*

25. ALTIUS ALIQVID SVBLIMIVSQVE.] *Nam videtur, inquit Themistius, ipsum τὸ δαΐδα, id est mortis nomen, hominem è vitâ migrantem in sublime ferre, τὸ δαΐδα sic δαΐδα, id est sursum ad Deum vehere.*

26. ALIQVANDO NATVRÆ TIBI.] *Hoc Stoici agere volebant Animam astris sociatam, illa & naturam rerum totam contemplari: quod ipsum & Deus. Cicero in Hortensio: Vnâ igitur erimus beati cognitione Naturæ, & scientiâ: quæ sola etiam Deorum est vita laudanda. Nostra adde Physiol. III. Dissert. XIII.*

27. SI IS QVOQVE QVI.] *Epicurû intelligit.*